

Mark- och miljödomstolen
c/o Länsstyrelsen i Stockholms län

Överklagande av Länsstyrelsens i Stockholms län beslut rörande detaljplan för Stallmästaregården

Förbundet för Ekoparken bildades 1992 för att värna, vårda och visa det som idag benämns Kungliga nationalstadsparken. Haga-Brunnsvikens vänner bildades 1988 och är en av förbundets medlemsorganisationer. Vi motsätter oss starkt den av Solna stads kommunfullmäktige antagna detaljplanen för Stallmästaregården. Våra skäl är de följande:

- 1) Föreslagen tillbyggnad är mycket omfattande och skadar byggnadsminnet Stallmästaregården och det historiska landskapets kulturvärden. Miljöbalkens stadgande rörande riksintresset Nationalstadsparken innebär att skada ej får göras på det historiska landskapets kulturvärden. Till det historiska landskapets kulturvärden hör tveklöst Stallmästaregården. Länsstyrelsen har underlåtit att ta ställning till detaljplanens förenlighet med byggnadsminnet, vilket är ett allvarligt, formellt fel.
- 2) Den planerade nya byggnaden innebär ett väsentligt större ingrepp än vad lagstiftaren avsett med ”en komplettering”. Det medför enligt lagen om Nationalstadsparken (prop. 1994/95:3) att planen inte kan godkännas.
- 3) Detaljplaneförslaget har gjorts utan att ta hänsyn till behovet att planera för Stallmästaregården omgivningar, deras och Stallmästaregårdens roll som entré till Hagaparken och Kungliga nationalstadsparken.
- 4) Vi motsätter oss upphävandet av strandskyddet.
- 5) Detaljplaneprocessen uppfyller inte lagens krav. Samråd har inte hållits för det förslag som nu antagits. Någon miljökonsekvensbeskrivning har heller inte gjorts.
- 6) Den planerade trädgårdsmiljön runt Stallmästaregården har ingen historisk anknytning.

Vi yrkade att således att Länsstyrelsen skulle upphäva denna detaljplan. Länsstyrelsen avlog vårt yrkande 2015-05-22 och menade att våra skäl inte utgjorde grund för att upphäva planen.

Vi överklagar därför detta beslut, yrkar att Mark- och miljödomstolen upphäver detaljplanen och anför följande:

Skadar byggnadsminnet och det historiska landskapets kulturvärden

Detaljplanen

Stallmästaregården är stockholmstraktens äldsta kvarvarande utvårdshus med anrika kulinariska traditioner och obruten funktion sedan 1600-talets mitt. Gården bevarar väsentligen den karaktär den fick på 1740-talet, trots att flera om- och tillbyggnader företagits därefter. Trots att Stallmästaregården är hårt trängd av trafikleder kan man fortfarande påtagligt uppleva dess karaktär av lantligt utvårdshus, där det ligger intill Brunnsvikens glittrande vatten med Hagaparkens gröna ängar i fonden.

Den 1 juni 1985 förklarades Stallmästaregården för byggnadsminne *med omgivande markområde* (vår kurs.). Det utgör en synnerligen värdefull kulturmiljö i Kungliga nationalstadsparken. Enligt MB 4 kap. 7 § får dess kulturvärden inte skadas.

Solna stads av kommunfullmäktige antagna detaljplan för en mycket stor tillbyggnad till Stallmästaregården förändrar fullständigt karaktären på anläggningen och skadar därmed byggnadsminnet. Byggnadsminnet har tidigare utsatts för stor påverkan då en stor tillbyggnad mot Uppsalavägen gjordes för 15 år sedan. Den tillbyggnaden kan ändå sägas i viss mån respektera byggnadsminnet genom att arkitekturen ansluter till de ursprungliga byggnaderna och förlades till baksidan så att det huvudsakliga intrycket av lantligt utvårdshus inte skadades. Ändå avskärmar den tillbyggnaden värdshuset från Annerovägen, sett från entrén. Den nu föreslagna tillbyggnaden är däremot en anspråksfull modern byggnad som häver sig ett par meter över de låga originalbyggnaderna och gör allt för att synas. Den avskärmar också Stallmästaregården åt andra hållet så att Stallmästaregården blir i det närmaste helt avskuren från Annerovägen. Det ursprungliga värdshusets låga byggnader ger från sjösidan ett mycket lantligt intryck, trots att strax bakom den östra delen en järnvägsbank reser sig. Men den är diskret och låter istället de befintliga byggnaderna framträda. Möjligheter finns att förstärka det lantliga intrycket och byggnadsminnets värde genom att i stället göra fonden bakom östra delen grön genom trädplantering längs järnvägsbanken. Tre stora träd kommer nu i stället att tas ned för att ge plats åt nybygget. En spektakulär anläggning med dammar (som kommer att gäpa tomma stora delar av året) tar intresset från den ursprungliga anläggningen och förändrar fullständigt karaktären på byggnadsminnet och dess omgivning. Den föreslagna parkanläggningen – en renässansinspirerad trädgård – rimmar också illa med byggnadsminnets historia. Stallmästaregårdens gröna miljö har alltid varit av enklare lantligt slag och knyter formmässigt mer an till äldre svenska prästgårdar.

Linneförrådet, det fyrkantiga röda, 1700-talshuset med pyramidtak, ska flyttas. Det påstås att det ändå inte står på sin ursprungliga plats. Det är grovt missvisande att hävda, när det efter en restaurering flyttats bara några meter. Att nu flytta det till en helt annan plats innebär en grov förvanskning av byggnadsminnet.

Länsstyrelsen hänvisar felaktigt frågan om skada på byggnadsminnet till ett senare ställningstagande och förmenar därigenom miljöorganisationerna rätten att överklaga ett ärende som skadar det historiska landskapets kulturvärden

Länsstyrelsen behandlar inte frågan om byggnadsminne på annat sätt än att skriva att den frågan eventuellt behandlas senare. ”Av handlingarna framgår att tillstånd bedöms krävas och i planbeskrivningen anges att förändringar i den byggda miljö ska prövas enligt kulturminneslagen där Länsstyrelsen är beslutande myndighet. Någon formell tillståndsansökan har, såvitt Länsstyrelsen kan finna, inte kommit in. Det finns inga bestämmelser, varken i ÄPBL eller kulturmiljölagen, som hindrar att detaljplaner antas innan tillståndsbeslut har fattats.”

Mot denna hanteringsordning måste starka invändningar resas. Ett godkännande av detaljplanen är inte ett icke-beslut beträffande byggnadsminnet utan föregriper materiellt ett eventuellt kommande beslut. Vi skriver ”eventuellt” eftersom det inte är säkert att fastighetsägaren sedermera inkommer med en tillståndsansökan och att det då är osäkert om Länsstyrelsen kommer att ingripa om tillbyggnaderna sker utan tillstånd.

Därför är det fel av Länsstyrelsen att inte nu ta ställning till om detaljplanen går att genomföra utan att skada byggnadsminnet. Lagen avser just detta, en prövning av detaljplanen måste göras i detta avseende och bedöms detaljplanen inte kunna genomföras utan att skada byggnadsminnet eller kräva tillstånd av Länsstyrelsen att få ändra det ska detaljplanen inte godkännas. Uttryckligen säger sig Länsstyrelsen inte ha gjort någon sådan bedömning, vilket är ett allvarligt formellt fel.

För det fall att fastighetsägaren inkommer med en ansökan har Länsstyrelsen föregripit beslut härom genom att 1) godkänna detaljplanen och 2) uttala ”att det inte har framkommit att planen skulle skada kulturmiljön så påtagligt att detta utgör grund för att upphäva planen.”

Det senare uttalandet har bäring på MB 4 kap. 7 § som stadgar att i en nationalstadspark får skada inte ske på ”det historiska landskapets ... kulturvärden”. Miljöorganisationer, sådana som Förbundet för Ekoparken och Haga-Brunnsvikens Vänner kan överklaga detaljplanebeslut och därvid anföra miljöbalkens stadganden. Genom att hänvisa till en eventuell senare behandling av frågan om skada på byggnadsminnet rycker Länsstyrelsen ut ”skada på det historiska landskapets kulturvärden” ur ärendet. I tillståndsärendet har miljöorganisationer inte någon talerätt. Vi förmenas härigenom att som miljöorganisationer påverka ärendet.

Länsstyrelsen undviker härigenom att bemöta argumenten om skada på byggnadsminnet

Länsstyrelsen har således på denna grund undvikit att bemöta våra argument om skada på byggnadsminnet där det stadgas:

1) ”Det område som markerats på bilagda planritning skall hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas”. Inom detta område uppförs en helt ny byggnad och anläggs en serie dammar som fullkomligt förändrar omgivningens och byggnadernas karaktär. Den nya byggnaden höjer sig över byggnadsminnet och förminskar och förändrar därigenom dess karaktär mycket starkt. Den nya byggnaden skär av anblicken av Stallmästargården från Annerovägen.

2) ”Byggnaderna nr 9 och 10 enligt bilagda ritning får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.” Nr 10 är Linneförrådet, som enligt detaljplanen avses flyttas till en helt annan plats. Det hävdas vilseledande i planbeskrivningen att det redan flyttats och inte står på sin ursprungliga plats. Det står i själva verket ytterst nära sin ursprungliga plats.

3) Den föreslagna renässansträdgården saknar historisk anknytning till Stallmästaregården.

Länsstyrelsen påstår utan argument att planen inte skadar det historiska landskapets kulturvärden och har därmed inte gjort den bedömning av skada på kulturhistoriska värden enligt MB 4 kap. 7 §, som ska göras i detta ärende

Det är anmärkningsvärt att Länsstyrelsen utan argument avfärdar vårt påstående att skadan på byggnadsminnet gör att också det historiska landskapets kulturvärden skadas. Förklaringen står förmodligen att finna i att Länsstyrelsen avfärdar frågan om skada på byggnadsminnet i detta ärende genom att hänvisa den frågan till en senare – eventuell – behandling.

Enligt byggnadsminnesförklaringen tillåts vissa förändringar av byggnadsminnet – efter beslut av Länsstyrelsen. MB 4 kap. 7 § har ett striktare skaderekvisit. Enligt förarbetena: ”Med skada i den nu aktuella bestämmelsen avses negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena.” (Prop. 1994/95:3, s 49). Detta har Länsstyrelsen förbisett och alltså inte gjort den bedömning av skada på kulturhistoriska värden, som ska göras i detta ärende.

Detaljplanen uppfyller inte formella krav eftersom någon MKB inte ingår, samråd kring nytt förslag ej genomförts och samrådsyttranden förvanskats

Vid detaljplaneförslag av så genomgripande omfattning som det föreliggande är en miljökonsekvensbeskrivning självklar med tanke på att det gäller ett område av riksintresse och att i detta riksintresse ”Det historiska landskapets kulturvärden” inte får skadas. Någon MKB har inte utarbetats. Möjligen kan Länsstyrelsens acceptans av detta förhållande också gå tillbaka på underlåtenheten att behandla skador på byggnadsminnet.

Vi frågar oss när det vore rimligt att påkalla en MKB till följd av inverkan på det historiska landskapets kulturvärden om inte i ett fall som detta, när en byggnad med anor från 1600-talet berörs av en mycket omfattande tillbyggnad. Vad som helst utom rivning förefaller i så fall kunna accepteras.

Länsstyrelsen hänvisar till ett beslut i form av en tjänsteanteckning att detaljplanen inte medför någon skada på riksintresset. Detta beslut är endast en tjänsteanteckning och saknar skäl och hänvisning till rättsliga grunder. Som sådan kan den inte gälla som bedömning av om ”betydande miljöpåverkan” kan anses föreligga och om en MKB behövs. Att döma utan motiv och rättsliga grunder hör inte hemma i en rättsstat.

Inget samråd kring nytt förslag och missvisande rapportering av samrådsyttranden

Ett förslag togs fram under 2010 som också var föremål för plansamråd i augusti och september 2010. I det samrådet avstyrkte Förbundet för Ekoparken och Haga-Brunnsvikens Vänner med eftertryck förslaget. I en samrådsredogörelse gavs en missvisande bild av såväl vårt som andra remissinstansers synpunkter. (Detta avsnitt avser vi att komplettera.)

Därefter har Solna inte kommunicerat med vare sig medborgare eller sakägare. Istället har man i samarbete med den nya fastighetsägaren omarbetat förslaget kraftigt, framförallt vad gäller placering och gestaltning. Det förslag som nu antagits innebär också att det f.d. linneförrådet flyttas från sin ursprungliga plats, vilket är ytterligare en nyhet. Den nya

gestaltningen innebär ett frångående av arkitektur som ansluter till den befintliga till förmån för modern arkitektur. Detta förslag har inte underställts samråd.

Länsstyrelsen sätter ingen gräns för hur stor en ”komplettering” får vara

Befintliga verksamheter ska enligt förarbetena till lagen om skydd för nationalstadsparken kunna kompletteras om det behövs för att verksamheten ska kunna fortsätta att fungera. Den föreslagna tillbyggnaden utvidgar Stallmästargården kraftigt, 60% fler rum och en konferensanläggning. Det är en helt ny och mycket mer omfattande verksamhet som därigenom söker etablera sig i parken.

Länsstyrelsen argumenterar ej heller i denna fråga utan påstår endast att detaljplanen ger möjlighet till ”utveckling av en etablerad verksamhet i anslutning till tidigare ianspråktaget område, vilket enligt förarbetena till bestämmelsen om nationalstadsparken inte ska hindras”.

Vi frågar oss hur stor får en ”komplettering” vara utan att det måste betraktas som en ny verksamhet. Och kan ett helt nytt innehåll – konferensanläggningen – infogas utan att betraktas som ”ny”. Finns någon gräns?

Länsstyrelsen har försummat att säkerställa att planeringen sker med beaktande av områdets utomordentliga vikt för riksintresset nationalstadsparken. Detaljplanen strider mot översiktlig planering, vilket Länsstyrelsen försummar att ta upp

Idag saknar Nationalstadsparken en värdig entré vid Norrtull. Vägen förbi entrén till Stallmästaregården är också den viktiga entrén till Hagaparken och denna del av Kungliga nationalstadsparken. Enligt PBL 5 kap. 10 § ska kommunen om det behövs ange en detaljplans utgångspunkter och mål i ett särskilt program. Med hänsyn till det aktuella områdets synnerligen stora betydelse för riksintresset är det uppenbart att detaljplanprocessen också bort inrymma ett programarbete.

Länsstyrelsen menar att det nödvändiga programarbetet kan ersättas av tidigare genomförd översiktlig planering och hänvisar till Solna kommuns fördjupade översiktsplan för Kungliga nationalstadsparken. ”Länsstyrelsen finner att innebörden och konsekvenserna av översiktsplanens riktlinjer för detaljplanarbetet kan utläsas tillräckligt tydligt.” I denna FÖP framgår följande: ”Förutsättningar för fortsatt värdshusrörelse i Stallmästaregården ska upprätthållas.” ”Av tradition och enligt äldre avtal mellan Stockholms Hamn och förutvarande ägaren Kgl Domänstyrelsen ska en allmän brygga finnas vid Stallmästaregården. Befintlig brygga ska finnas kvar men kan kompletteras med en brygga på grannfastigheten. Där kan en brygga inordnas i en representativ entré till Nationalstadsparken och Hagaparken.” ”Tillfarten till Stallmästaregårdens kök innebär störande trafik via Bellevueparken i Stockholm och ska enligt gällande detaljplan ändras med tillfart från Annerovägen i väster.”

Detta är allt om Stallmästaregården. Ingenting sägs om att tillåta en mycket stor tillbyggnad och konferensanläggning som förvanskar byggnadsminnet.

Rörande Norrtullsområdet och entrén till Hagaparken och Nationalstadsparken sägs följande; ”Området vid södra Brunnsvikens strand i närheten av Norrtull bör formos till en vacker och representativ entré till Hagaparken och Nationalstadsparken.”

Det är en uppfordran till ett programarbete som sedan aldrig ägt rum. Detaljplanen står definitivt inte i samklang med den översiktliga planeringen och måste därför underkännas. Länsstyrelsens påstående att översiktsplanens riktlinjer är tillräckliga är klart felaktiga och på den enda punkt där det tydligt framgår vad som bör eftersträvas har detaljplanen medfört motsatsen.

Med den föreslagna detaljplanen försämras nämligen denna entré. En parkeringsplats förläggs där det vore möjligt att anlägga ett gångstråk under järnvägen, som där går på pelare. En lastzon anläggs där gångvägen går utmed den 1999 gjorda tillbyggnaden. Den föreslagna nya byggnaden blockerar möjligheterna att skapa en attraktiv gångväg mellan Stallmästaregårdens östra del och järnvägsbanken ned mot Brunnsviken.

Planarbetet bör bedrivas tillsammans med Stockholms stad. Över den angränsande tomten på östra sidan av järnvägen planerar Stockholms stad en entré till Hagaparken. Vi vill påminna om att det var Solnas och Stockholms oförmåga att planera just området kring Stallmästaregården tillsammans som gjorde att regeringen ingrep med ett planföreläggande, vilket sedan ledde till bildandet av Kungliga nationalstadsparken.

Rekvisiten för upphävande av strandskydd är inte uppfyllda

Det är möjligt att upphäva strandskydd, men det ska ske på ett sådant sätt att allmänhetens möjligheter att röra sig i området inte inskränks. Som ovan anförts får planförslaget just som konsekvens att rörelsemöjligheterna för allmänheten inskränks.

Tillbyggnaden är också så stor att den inte kan anses nödvändig för den befintliga verksamhetens fortsatta bedrivande – det är i själva verket en helt ny verksamhet med konferenser som avser att etablera sig inom det strandskyddade området.

Stockholm/Solna 2015-06-24

Richard Murray
Ordf Förbundet för Ekoparken

Märtha Angert Lilliestråle
Ordf Haga-Brunnsvikens vänner